

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

צוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

אגרת התשובה

(חלק יט שיחה ד)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע חג הסוכות, ט"טו תשרי, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

אגרת התשובה ז

נאך אַ שינוי צווישן חכמה וכתר און בינה ז"א ומלכות: ביי בינה ז"א ומלכות נוצט ער „ניט נאָר דעם לשון „נרמזת“, נאָר אויך) „לשון כלל, נכללת“; אָבער ביי חכמה וכתר „לא נקט בהם לשון כלל“ (ער נוצט נאָר דעם לשון רמז – מרמזת, רומז).

אין זיין הערה הנ"ל איז דער טאַטע ניט מבאר דעם טעם אויף די שינויים הנ"ל, ער זאָגט בלויז „דוק בלישנא“ – אָננעמענדיק, אַז בלויז דורך אָנמערקן אויף די שינויים הנ"ל, וועט מען אַליין זיך קענען כאַפֿן (בעיון הראוי) אויפן ביאור.

ב. פון די דיוקים הנ"ל קומט אויס, אַז עס זיינען דאָ דריי אופנים – דער קוץ שעל הי"ד איז בלויז „רומז לבחי' רצון העליון“; (די נקודה פון) אות יו"ד איז „מרמזת לחכמתו ית“; און אין די אותיות הו"ה „נכללות ונרמזת“ די ספירות בינה ז"א ומלכות.

פון דעם אָבער וואָס דער אַלטער רבי איז מקדים „וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי"ב“ איז משמע, אַז אויך אויף חכמה וואָס איז איינע פון די ' ספירות – זאָגט מען (בכללות) אַז (ניט) נאָר איז דער אות יו"ד מרמז אויף איר, נאָר אויך אַז) „נכללת ונרמזת“ אין (דעם) אות יו"ד³ פון) שם הוי"ב.

[משא"כ אויף „בחי' רצון העליון ב"ה“, וואָס איז העכער פון די ' ספירות –

א. אין פערטן פרק פון אגרת התשובה, איז דער אַלטער רבי מבאר ווי אַזוי „כל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי"ב“ כ"ה. כי הי"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית' . . (והקוץ שעל הי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה . .)“; און נאָכדעם ווי די נקודה קומט אַראָפּ אין „התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה . . נכללת ונרמזת באות ה"א“; און ווען די המשכה והשפעה קומט אַראָפּ „יותר למטה . . נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה כו" – ווי ער איז דערנאָך מבאר, אַז די המשכה איז ע"י מדותיו ית' „הנכללות . . במספר שש (וא"ו)“, און דערנאָך אין „מדת מלכותו ית' . . ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי"ב“.

שטעלט זיך דער טאַטע אין זיינע הערות אויף תניא² אויף דריי שינויים אין דעם לשון פון אַלטן רבי'ן ביים באַ- צייכענען די שייכות פון די אותיות השם צו די ספירות:

בנוגע צום „קוץ שעל הי"ד“ זאָגט ער „רומז לבחי' רצון העליון ב"ה“ (ניט „מרמז“), און ביים יו"ד „נקט מרמזת ולא רומזת“;

ביי די צוויי (יו"ד וקוץ שעל הי"ד) זאָגט ער בסדר אַז זיי זיינען מרמז און רומז אויף חכמה וכתר (רצון) – ניט אַז „חכ' וכתר מרומזים ב' וקוצו“, משא"כ ביי בינה ז"א ומל' „נקט בהיפך“, אַז זיי זיינען „נרמזים באותיות הו"ה דשם“ און ניט אַז די „אותיות הו"ה מרמזים און רומזים להם“.

(3) ראה לקמן הערה 39.

(4) שהרי אין לומר שכוונתו כאן למנות את מן הי"ס (וכדמשמע גם לכאורה מהא שלא ביאר (בפירושו) ענין הדעת – וכהכלל שכשהכתר נמנה אין הדעת נמנה (ע"ח שכ"ג פ"ח) – כ"י: (א) לפי

(1) צד, ב.

(2) ע' כט.

נשמת האדם („חלק ה' עמו") זיינען דאָ (דוגמת) די ד' אותיות הוי' – אָבער ביים אָפטייטשן די ד' אותיות הוי' אין נשמת האדם איז ער ניט מבאר וואָס איז קוצו של יו"ד – היינט צוליב וואָס דאָרף ער דאָס מבאר זיין אין דעם שם הוי' (למעלה)?

ויש לומר דעם ביאור אין דעם:

דאָס וואָס דער אַלטער רבי איז דאָ מאַריר אין דעם ענין פון „חלק ה' עמו", איז בכדי צו אַרויסברענגען ווי דורך חטאים איז מען פוגם אין די ד' אותיות פון שם הוי'; און דורך תשובה, איז מען מערר די י"ג מדות הרחמים „הנמשכות מרצון העליון ב"ה" . . שלמעלה מעלה מבחי' ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הוי'", און זיי זיינען „מנקים כל הפגמים" אין די ד' אותיות שם הוי'.

(5) לשון הכתוב – האזינו לב, ט.

(6) ראה לעיל ע' 410 והערה 13.

(7) אגה"ת רפ"ח.

(8) עפ"י יש לתרץ ג"כ מה שאדה"ז מביא כאן (צד, סע"א) „ממאמר אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינו להון עשר ספירן כו" – דלכאורה תמוה: (א) בתניא נזכר כמ"פ הענין דיי"ס ולא הובא המקור לזה. (ב) גם אם יש צורך כאן לציין המקור – הו"ל להביא מספר יצירה (פ"א מ"ב) – שחיבר אאע"ה – „עשר ספירות (בלי מ"ה)", ולא „ממאמר אליהו" (ג) למה מביא אריכות הלשון „אנת כו" (ראה שעהי"ה"א פ"י)? ועפ"י המבואר בפנים י"ל, כי רוצה להדגיש תיכף בתחילת הענין, שישנם ב' ענינים: (א) עשר ספירות שהן נק' תיקונין, מלשון תכשיט (תו"א

קען מען ניט זאָגן אַז זי איז „נכללת ונרמזת" אין דעם קוץ שעל הוי"ד].

ד. ה. אַז אין ספירת החכמה זיינען דאָ צוויי ענינים: (א) דאָס וואָס זי איז איינע פון די י' ספירות – זי האָט אַ צד השווה מיט די אַנדערע ספירות – און מצד דעם ענין שבה איז זי „נכללת ונרמזת" (אין דעם יו"ד); (ב) דאָס וואָס זי איז העכער פון די אַנדערע ספירות, ביז זי איז (אין געוויסע ענינים) בדומה צו בחי' רצון העליון – וואָס דערפאַר (א) זאָגט מען ניט אויף איר „לשון כלל, נכללת" און (ב) זי ווערט ניט נרמז אין אות יו"ד, נאָר להיפך – דער יו"ד איז מרמז אויף איר.

ג. דעם ביאור אין די אַלע דיוקים – און די שייכות מיוחדת צום תוכן כללי וואָס רעדט זיך דאָ אין אגרת התשובה (וואָס מהאי טעמא מערקט אָן דער טאַטע אויף די דיוקים דוקא) – וועט זיין מובן בהקדם וואָס מ'דאַרף דאָ פאַרשטיין:

דער אַלטער רבי איז דאָך דאָ אויסן צו מבאר זיין ווי „כל הי' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה" – היינט וואָס איז נוגע צו זאָגן (אפילו אַלס אַ מאמר המוסגר, אין אַ חצאי־עיגול) אַז דער „קוץ שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כו"?

די קשיא איז נאָך שטאַרקער: דער ביאור דאָ אין די ד' אותיות שם הוי' איז אַ הקדמה צום ביאור ווי אויך אין

(*) בשער היחוד והאמונה פ"י מביא ג"כ „מאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין כו" – אבל שם לא הובא כרא"י על מצאיות של ע"ס בכלל, כ"א „שהקב"ה . . ומנהיגם . . ברצונו חכמתו כו" שזה מפורש במאמר אליהו „לאנהגא בהון עלמין וכו"; משא"כ באגה"ת כאן, שלכאורה נוגע רק שישנן ע"ס, וע"ז אין צו"ד להביא מקור (והתיבות „כנודע ממאמר . . ידיעא וכו" – לכאורה מיותרות).

הו"ל להקדים הרמז דקוצו של יו"ד (רצון) לפני הוי"ד (חכמה). (ב) למה בא הרמז דקוצו של יו"ד בחצאי־עיגול בדרך מאמר המוסגר? (ג) ועיקר: בסיום הפרק לא מפרש אדה"ז ענינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם.

א פֿאַרשטאַנד ווי אַזוי בחי' הרצון וואָס איז „למעלה מעלה . . מאותיות שם הוי"ו, קען מנקה זיין די פגמים וואָס אין די אותיות.

דלכאורה: בשלמא וואָס עס קען פון דאָרט קומען די סליחה ומחילה, קען מען פֿאַרשטיין. וואָרום וויבאַלד אַז דאָס איז אַן אור אלקי וואָס איז ניט מלובש אין (ציר) אותיות, האָט ער ניט קיין הגבלות און די מצויאות פון נבראים פֿאַרנעמט דאָרטן קיין אָרט ניט; און וויבאַלד אַז מעשה התחתונים רירט דאָרט ניט אָן, ווערט פון דאָרטן דעריבער נמשך די מחילה וסליחה.

ווי קען אָבער בחי' הרצון, וואָס איז „למעלה מעלה . . מאותיות שם הוי"ו" — זי איז מושלל פון (ציר) אותיות — מנקה וממלא זיין די פגמים אין די אותיות?

און דאָס ווערט באַוואָרנט דורך די ווערטער פון אַלטן רבי'ן, אַז רצון העליון איז פֿאַרבונדן מיטן קוצו של יו"ד — ד.ה. אַז רצון העליון איז ניט לגמרי מושלל פון די אותיות הוי"ו — אדרבה: ער איז די התחלה (ושרש ומקור) פון די אותיות (פונקט ווי אין פשטות, ביים שרייבן דעם שם הוי"ו, הויבט מען אָן מיטן „קוץ שעל הוי"ו"ד"11) — און דערפֿאַר איז ער ממלא די פגמים אין די אותיות¹².

שטעלט זיך די שאלה: אידן זיינען דאָך „חלק ה' עמו . . חלק משם הוי"ו" — היינט ווי קענען זיי צוקומען צו בחי' רצון העליון „שלמעלה מעלה . . מאותיות שם הוי"ו"?

באוואָרנט דעריבער דער אַלטער רבי גלייך בתחילת הענין, אַז אויך רצון העליון איז פֿאַרבונדן מיט שם הוי"ו — נאָר ניט מיט די אותיות פון שם הוי"ו, נאָר מיטן „קוץ שעל הוי"ו"; און וויבאַלד אַז „חלק ה' עמו", איז פֿאַרשטאַנדיק, אַז אידן קענען צוקומען (דורך תשובה) אויך צום קוץ שעל הוי"ו¹⁰.

ד. אַט דער ענין — אַז רצון העליון, וואָס איז מנקה כל הפגמים, איז פֿאַר-בונדן מיט קוצו של יו"ד — גיט אויך

ד"ה פתח אליהו. הגהות אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לד"ה זה (קה"ת תשמ"א — ע' ד ואילך). ד"ה תפלין דמארי עלמא תרנ"ג (סה"מ תרנ"ג ע' רלג ואילך). שלזה מגיעים ע"י העבודה דתומ"צ** (וע"י חטאים — פוגמים בהם). ב בחי' „אנת כו"ו שלמעלה מע"ס — שלזה מגיעים ע"י התשובה, וע"י הוא ניקוי הפגמים. וראה לקמן ע' 426, 428 ואילך.

[ועפ"ז י"ל, דמה שמביא שם בעל המאמר „מאמר אליהו" — ולא סתם „מ"ש בתקו"ז" — כי רוצה לרמז כאן ענין התשובה, שזהו ענינו של אליהו — „השיב לב אבות על בנים גו"ו" (מלאכי ג, כד)].

(9) אגה"ת כאן (צג, סע"ב).

(10) אלא שלביאור זה ק"ק למה לא פירש אדה"ז כאן (בסיום הפרק) ענינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם*.

(11) לקו"ת מסעי צה, ב. וראה משנת חסידים מס' תיקון תפלין פ"א מ"י. פ"ב מ"א (בנוגע לכתיבת השם).

(12) עפ"ז יומתק ג"כ מה שאדה"ז מביא („ממאמר אליהו") גם התיבות „אנת חכים ולא בחכמה ידיעא וכו'" — דלכאורה מה נוגע כאן ענין זה (שחכמה דאצילות היא בבחי' „לא ידיעא" לגבי חכמה דבי"ע — ראה תו"א ד"ה פתח אליהו)?

וי"ל, שבזה מרמז, שגם בבחי' „אנת" שלמעלה

** להעיר מזה דתפלין נק' טוספות שהוא לשון תכשיט (ראה בארוכה ד"ה תפלין דמארי עלמא הנ"ל) — והוקשה כל התורה כולה לתפלין (קידושין לה, א. וראה ד"ה הנ"ל (סה"מ שם ע' רנז)).

(*) להעיר מלקו"ש חל"ט ע' 65 הערה 48 ובשוה"ג שם, שבוה שמטי"ס (הפרק) וגם ההתבוננות כו"ו דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי"ו וכו"ו — מרמז לקוצו של יו"ד, ע"ש.

די ד' אותיות שם הוי' [און דער ניקוי הפגמים איז פון אָן אָרט וואָס איז העכער פון דער „השפעה הנשפעת מאותיות שם הוי'"] – איז עס ווייל דער אור אלקי וואָס איז מלובש אין אותיות האָט אַ ציור והגבלה (לויט דער תמונה פון דעם אות אין וועלכן ער איז מלובש¹⁴), וואָס מצד דעם גיט ער אָן אָרט אויף מציאות האדם, ובמילא – אויך אויף עבודתו.

איז לויט דעם ניט מובן; וויבאלד אָן אויך רצון העליון איז „נרמז בקוצו של יו"ד" און איז די התחלה (ושרש ומקור) פון דער „השפעה הנשפעת מאותיות שם הוי'“, הייסט עס דאָך, אָן אויך די בחינה האָט (עכ"פ אַ התחלה פון) אַ „ציור“, ובמילא איז זי אויך אַ התחלה צו מציאות (פון נבראים) – טאָ פאַרוואָס רירט דאָרט ניט אָן דער חטא צו מאַכן אַ פגם?

כשם ווי אין די אותיות שם הוי' – איז דאָך דער אות יו"ד „בחי' נקודה לבד“ (אָן אַ ציור), וואָס דאָס ווייזט אָן איר מציאות¹⁵ איז ביטול¹⁶ – און פונדעסט-וועגן, וויבאלד עס איז פאַרט אַ מציאות פון אָן אות (אַ „מציאות" פון ביטול), האָט דער אור אלקי שבאות יו"ד אַ ציור (ובמילא – שייכות צו „מציאות"), און דערפאַר קען אין איר ווערן אַ פגם.

האָט אַזוי אויך געדאַרפט זיין בנוגע קוצו של יו"ד, אָן כאַטש עס האָט נאָך ווינציקער ציור ווי אות יו"ד – וויבאלד אָבער עס איז פאַרט אַ מציאות

14 ראה שער היחוד והאמונה ספ"א ופי"ב בהגהה.

15 עפ"ז יומתק מה שמוסיף אדה"ז תיבת „בחי' נקודה לבד“.

16 ראה תניא פליה בהגהה (הובא לקמן בפנים), דמדרגת התכונה היא „אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו“.

עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס שפעטער אין אגה"ת¹⁷, ווען דער אַלטער רבי איז מבאר ווי רצון העליון איז מנקה כל הפגמים, זאָגט ער (נאָכאַמאָל) אָן רצון העליון ב"ה איז „נרמז בקוצו של יו"ד" „.. מרצון העליון ב"ה הנרמז בקוצו של יו"ד שלמעלה מעלה .. מאור תיות שם הוי' ולכן .. מנקים כל הפגמים כו""] –

לכאורה תמוה: למאי נפק"מ דאָ צו זאָגן אָן רצון העליון איז „נרמז בקוצו של יו"ד"? אדרבה – ער וויל דאָך דאָ אַרויסברענגען ווי רצון העליון איז „למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי'“, איז ווי פאַסט דאָ די הדגשה אָן רצון העליון האָט יע אַ שייכות צו אותיות הוי'?

ועפ"ה הנ"ל איז עס פאַרשטאַנדיק, ווייל בכדי רצון העליון זאָל מנקה זיין די פגמים אין די אותיות, פאַדערן זיך ביידע קצוות: עס מוז זיין פון אָן אָרט וואו עס רירן ניט אָן די פגמים פון חטאים („למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי'"); און לאידך מוז עס האָבן אַ שייכות צו די אותיות („נרמז¹³ בקוצו של יו"ד").

ה. עפ"ז פאַדערט זיך אָבער ביאור לאידך גיסא:

דאָס וואָס חטאים זיינען פוגם אין

מע"ס דאצילות, ישנן ע"ס הגנוזות*, והן ממוצעים שעי' נמשך מבחי' „אנת" בהעשר ספירות (ועי"ז מנקים הפגמים).

13 ראה לקמן הערה 24, שעפ"ז יומתק מה שנקט התם „נרמז בקוצו של יו"ד" (ולא – שהקוץ רומז לבחי' רצון העליון, כמו שנקט כאן (בפ"ד)).

* וקאי להפירוש (תו"א י, ג וכו"ה בכ"מ) דאנת הוא חכים כו' הוא באותה הדוגמא דאנת הוא דאפיקת כו', וקאי על ע"ס הגנוזות שלמעלה מאצילות.

א פגם דורך אַ חסרון אין עבודת הנבראים²⁰;

נאָר דערפאַר וואָס חכמה איז שוין אַ מציאות פון ביטול (כנ"ל), קען פון איר נשתלשל ווערן אַ מציאות פון ישות ממש – און דערפאַר קען ווערן אַ פגם אין דער „בחי' המתפשטת ממנה“.

איז ניט פאַרשטאַנדיק: וויבאַלד אַז חכמה גופא (ניט נאָר די „בחי' המתפשטת ממנה“) איז פאַרבונדן מיט אות יו"ד – דאַרף אויסקומען, אַז דער אור אלקי שבחכמה האָט אַ ציור והגבלה (עכ"פּ פון אות יו"ד), ובמילא איז עס ניט שולל די מציאות פון נבראים – היינט פאַרוואָס ווערט ניט קיין פגם אין חכמה גופא?

ז. אַט די שאלות ווערן באַוואַרנט אין די דיוקי לשונות פון אַלטן רבי'ן וואָס דער טאַטע מערקט אַן אין זיין הערה הנ"ל – אַז עס איז דאָ אַ חילוק אינעם אופן השייכות פון די ספירות צו די אותיות:

די ספירות בינה ז"א ומלכות זיינען „נכללות ונרמזות“ אין די אותיות הו"ה, און דערפאַר ווערט אין זיי גופא דער ציור (והגבלה) פון די אותיות, ובמילא זיינען חסאים פוגם אין זיי גופא;

משא"כ חכמה ורצון (כתר) ווערן ניט נכלל ונרמז אין דעם יו"ד וקוצו של יו"ד, ס'איז נאָר וואָס דער יו"ד וקוצו זיינען אַ רמז אויף זיי (אַבער זיי ווערן ניט נתלכש ונתפס אין דעם (ציור ה) יו"ד וקוצו²¹) – און דערפאַר איז ניט שייך אַ

(ביז אויך פון מקום הדין על הקלף), דאַרף אויסקומען, אַז דער אור אלקי שבקוצו של יו"ד (בחי' רצון העליון) האָט אַ שייכות צו ציור והגבלה, און איז ניט שולל לגמרי די מציאות פון נבראים.

ו. אין אמת'ן, איז די זעלבע שאלה אויך בנוגע צו חכמה (אות יו"ד). וואָרום דער פגם וואָס קען ווערן אין בחי' חכמה, איז (ניט אין איר גופא – ווי דער פגם אין אותיות הו"ה (בינה ז"א מלכות) – נאָר) בלויז אין דער „בחי' המתפשטת ממנה“¹⁷ אין די אַנדערע ספירות¹⁸

[והטעם – וויבאַלד אַז די גאַנצע מציאות פון חכמה איז ביטול („נקודה לבד“) כנ"ל, איז אין איר מאיר „אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו“¹⁹, ובמילא איז דאַרט ניט שייך צו ווערן

17 לשון התניא ח"א פי"ט (כה, א) – לגבי בחי' חכמה שבנפש (שאיין שייך גלות בבחי' חכמה עצמה, רק „לבחי' המתפשטת ממנה בנפש כולה“). וראה הערה הבאה.

18 אוה"ת ויקרא (כרך א') ע' שז (בשם אדה"ז). שופטים ע' תתנה. ולהעיר ג"כ דספירת החכמה היא כנגד אצילות (דאבא מקנן באצילות – תו"א עה, א. ובכ"ס), והרי באצילות „לא יגורך רע כלל“ (לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ).

וע"פ המבואר בפנים יומתק יותר* מה שבכלל מונים רק ג' בחי' תשובה, כנגד הו"ה דשם הוי' (ראה לקו"ת בלק עה, אב) – כי בחכמה גופא אין פגם, רק בבחי' המתפשטת ממנה בשאר ספירות. ולהעיר ממרו"ל (יומא פו, סע"א) דתשובה מגעת (רק) עד כסא הכבוד**, בינה (אוה"ת דרושים לש"ש ע' א'תקטו ואילך. א'תקטו ואילך (וש"נ)). 19 תניא פל"ה בהגהה.

20 ואדרבה, „מבחי' מוחין דאבא נמשך סליחה ומחילה . . סלח לנו אבינו כו“ (אוה"ת שופטים שם). וראה לקמן הערה 43.

21 ראה לקו"ת תצא לט, ב: „קוצו של יו"ד הוא בחי' רמז בלבד שרומז לא"ס בלבד ברמז בעלמא בלי שום תפיסא“. ומאריכות לשונו

* נוסף על המבואר בלקו"ת שם. וראה עוד ביאור לעיל ע' 406 ואילך (בביאור הערת אמו"ר על התיבות (באגה"ת רפ"ד) „לבאר היטב בהרחבת הביאור“, שבוה מרמז (רק) הג' תשובות דאזיות הו"ה). ** להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סוסי'.

זיינען דאָ ביידע קצוות: עס האָט אַ שייכות²⁴ צום קוצו של יו"ד (און דורכן קוץ – צום גאַנצן שם הוי" – וואָס דערפאַר איז עס מנקה וממלא די פגמים שבאותיות; לאידך אָבער – עס ווערט כלל ניט נתפס²⁴ אין דעם קוץ, אַזוי אַז עס בלייבט „למעלה מעלה . . מאותיות שם הוי" – און דערפאַר רירט דאָרט ניט אַן קיין חטא און ס'איז דאָרט ניט שייך קיין פגם.

ח. ויש להסביר ע"י דוגמא – דער חילוק צווישן טלית וציצית²⁵:

א טלית (גשמית) האָט ניט „שום קדושה כלל ומותר להשתמש בה דברי חול משא"כ בציצית²⁶ – איז אָבער ניט דער פשט אַז דער טלית האָט קיין „שייכות" ניט צו דער מצוה, אדרבה – ווי דער אריז"ל שרייבט²⁷, איז „קדושת

פגם אין זיי (וואָרום זיי זיינען העכער פון ציור אותיות).

און אין חכמה ורצון גופא איז דאָ אַ חילוק: ביי חכמה איז די נקודת הוי"ד „מרומות לחכמתו ית", וואָס מיט אַ מ"ם בתחילת התיבה ווערט זי לשון כבוד²², עס איז „מערער" אין דער רמזיה, וואָס ווייזט (אין אונזער פאַל) אויף מער שייכות (ברמז עכ"פ) פון דעם אות יו"ד צו חכמה, און פון דעם איז מובן, אַז עס איז דאָ אַ (קצת) שייכות פון (אור ה)חכמה מיט'ן אות יו"ד – און דערפאַר איז שייך אין איר אַ פגם, עכ"פ אין דער „בחי המתפשט ממנה";

משא"כ דער קוצו של יו"ד איז בלויז „רומז (לשון קל) לבחי' רצון העליון ב"ה", אָבער דער רצון גופא האָט ניט קיין „קירוב" צום קוצו של יו"ד²³, און דער-פאַר איז אין רצון כלל ניט שייך קיין פגם.

און אַזוי ווערט רעכט ווי אין רצון

שמע, שכוונתו הוא לב' ענינים: א) הטעם מה שבחי' כתר נרמות בקוצו של יו"ד דוקא – לפי ש,קוצו של יו"ד הוא בחי' רמז בלבד. ב) שגם בהקוץ, עם היותו „בחי' רמז בלבד", אינו נתפס בו, ורק „רומז כו' ברמז בעלמא", וכמפורש בהגהות הצ"צ לשם (אוה"ת תצא ע' תתר. ובארוכה – ד"ה אורח חיים תרס"ט), שהוא כמו ענין לחכימא ברמזוא, ע"ש (וראה לקמן הערה 31, 32).

ומזה מובן גם בנוגע לבחי' חכמה שמדמה שם לכתר [ראה לקו"ת שם: חכמה עילאה השכל הנעלם מכל רעיון, הגם שזה נאמר על הכתר, מ"מ גם החכמה הוא בחי' השכל הנעלם מכל רעיון. וראה לקו"ת ראה (כו, א) שהיו"ד וקוצו – חי' ויחידה – שניהם הם בחי' מקיפים שלמעלה מעלה מהתלבשות בכלים. וראה לקמן בפנים בסוף השיחה] – שאינה נתפסת בהיו"ד (רק שהיו"ד מרמז עלי').

(22) בדוגמת מדבר, משבר. – ראה ספר המכלול להרד"ק (שער דדוק הפעלים, הטור השלישי), שהוספת אות מ"ם מורה על בנין פעל (כבד). (23) ובלשון הלוק"ת שם „רומז כו' ברמז בעלמא".

(24) ע"פ המבואר בפנים מתורץ גם השינוי, דבפ"ד נקט שהקוץ שעל הוי"ד „רומז לבחי' רצון כו", ואילו בפ"ח נקט שרצון העליון „רומז בקוצו של יו"ד" (ובפרט, ש"ע"פ המבואר בפנים – לא יתכן לומר על רצון העליון שהוא רומז בקוצו של יו"ד) –

כי כאן בפ"ד כוונתו להדגיש איך שהרצון עצמו (אף ששייך להאותיות – שלכן שייך שניקה הפגמים שבהם, מ"מ) נשאר למעלה* (גם מן הקוץ; משא"כ בפ"ח כוונתו להדגיש השייכות של בחי' רצון להאותיות, דאע"פ שהרצון „למעלה מעלה . . מאותיות שם הוי", מ"מ שייך אליהם* מכיון ש„רומז בקוצו של יו"ד" [ועד"ז בפ"ה, שכתב „רומז בקוצו של יו"ד" – הוא לפי שבא בהמשך למ"ש לפניו שרצון העליון „הוא מקור השפעת שם הוי"]. (25) ראה בכל הבא לקמן – תו"א ק, א. לקו"ת

שלח מד, ב.

(26) לשון התו"א ולקו"ת שם. וראה שו"ע (ואדה"ז) או"ח סכ"א.

(27) ראה שער הכוונות ענין הציצית דרוש ב' בתחלתו. פע"ח שער הציצית פ"ג.

(* עפ"י יומתק ג"כ זה שבפ"ד נקט „הקוץ שעל הוי"ד", ובפ"ח (ועד"ז בפ"ה שם) – „בקוצו של יו"ד".

(א) דער אור וואָס ווערט נתלבש³⁰ און נתפס אין די אותיות, לדוגמא: אַ רב וואָס איז מסביר אַ דבר שכל, וואָס די סברא איז מלובש אין ווערטער פון רב;

(ב) דער אור וואָס קען ניט נתלבש ווערן אין אותיות, ס'איז נאָר וואָס די אותיות כו' זיינען אַ רמז אויפן אור, לדוגמא – אַ חידה³⁰, וואָס די ווערטער פון דער חידה זיינען בלויז מרמז אויף אַ (טיפן) שכל, אָבער עס פּאָסט ניט צו זאָגן אַז דער דבר שכל איז מלובש אין דער חידה³¹.

ועד"ז זיינען דאָ צוויי אופנים למעלה, ובלשון המאמר הנ"ל (בנוגע „אנכי“) – (א) אתפס בשם, (ב) אתרמיז באות וקוצא:

„אתפס בשם“ – דער אור ווערט נתצמצם און איז זיך מתלבש ונתפס אין דעם שם – און דערפאַר ווערט אין דעם אור אַ ציור (לויט דער תמונה פון אותיות השם);

„אתרמיז . . באות וקוצא“ – די שייכות צווישן דעם „אות וקוצא“ מיט'ן אור אלקי איז אין דעם וואָס אין זייער ציור איז דאָ אַ רמז אויפן אור

הטלית גדלה מעלתה במאד מאד על קדושת הציצית“ (וואָס דערפאַר זיינען די ציצית בלויז „נימין נמשכים מהטלית“) – נאָר דער ענין אין דעם איז:

אין די ציצית, וואָס זיינען בלויז „נימין“, איז דאָ אַן אור מצומצם וואָס ווערט נתלבש אין די ציצית, און דערפאַר ווערט אַ קדושה²⁸ אין די ציצית גופא; משא"כ קדושת הטלית איז אַן אור שלמעלה מכלי וואָס קען ניט נתלבש ווערן אין טלית – עס איז נאָר וואָס טלית (שמקיפה את האדם) איז אַ רמז אויפן אור מקיף – און וויבאלד אַז דער אור מקיף איז ניטאָ (בהתלבשות) אין טלית, דעריבער איז „אין בהטלית הגשמית שום קדושה כלל“.

ט. אין דער דוגמא הנ"ל פון טלית רעדט זיך וועגן אַן אור מקיף וואָס איז לגמרי העכער פון שייכות צו „כלים“ (וואָס דערפאַר איז ניטאָ קיין שום קדושה אין איר, ביז אַז „מותר להשתמש בה דברי חול“)

– ודוגמתא למעלה י"ל איז בחי' אנכי „דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל“²⁹. וואָס אינעם וואָרט „אנכי“ איז ניטאָ קיין קדושה פון אַ שם, „אנכי“ איז נאָר אַ רמז אויף „בחי' אנכי מי שאנכי“, עצמותו ית' –

עד"ז איז אויך אין דעם אור וואָס האָט אַ שייכות צו אותיות וכלים – פאַראַן צוויי אופנים:

(28) ד„תשמישי מצוה“ (או „תשמישי קדושה“ – כהארז"ל) ראה שו"ע אדה"ו שם. ושי"נ. שער הכוונות ופע"ח שם (בפע"ח שם, בנוגע לטלית „ולכן נקרא תשמיש מתשמישי קדושה ואינו נזרק“ – וראה שמן ששון לש' הכוונות ד"ב (דשק"ט בכל זה ו)בנדו"ז דנראה דט"ס הוא „וציל מתשמישי מצוה נזרק כו' והוא פשוט“).

(29) לק"ת פנחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב.

(30) דלבוש הוא בשייכות למדידות המלובש בו.

(30*) ראה ענינה: ד"ה כל מחלוקת תרע"ח. ועוד. ולהעיר שזהו מעשר לשונות שנק' נבואה (ב"ר פמ"ד, ו. ושי"נ). וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ג. שם ה"ו. ועיין מו"נ ח"ב פמ"ג. ס' עבוקה"ק ח"ד פכ"ב ואילך. ועוד. ואכ"מ.

(31) ראה לעיל הערה 21, שהרמז דקוצו של יו"ד הוא כענין לחכימא ברמיזא. ובשערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות (פמ"ב), שענין „יותר רחוק גם מן המשלים הוא ענין הרמז שמרמז דבר חכמה עמוקה בידו כו" – ומשמע מזה, שבהרחבה – חידה בכלל משל* (ועייג"כ ד"ה ביום השמע"צ עת"ר).

(* להעיר ג"כ מתו"א (יד, טע"ב) „בדוך משל חידה“. ולהעיר מסיודו קמט, רע"א.

אין כתר זיינען ניטאָ קיין „כלים“, ס'איז ניט שייך אָז ער זאָל נתלבש און נתפס ווערן אין אָן ענין, אפילו ניט אין אָ קוץ [ס'איז נאָר וואָס דער קוצו של יו"ד איז אַ רמז אויף אים, כנ"ל].

אין חכמה זיינען שוין דאָ כלים, אָבער די כלים זיינען בבחי' אור כידוע^{32*} [וואָס דערפאַר איז די גאַנצע מציאות פון חכמה – ביטול, כנ"ל]. און דעריבער איז אויך אין חכמה ניט שייך צו זאָגן אָז זי ווערט „נכלל“ (אָדער אפילו נרמז) אין אָן אות וכלי – ס'איז נאָר וואָס די נקודת היו"ד איז אַ רמז אויפן ביטול פון חכמה (ס'איז אָן אות (אַ מציאות), אָבער זיין ציור איז „נקודה לבד“ – ביטול).

[וויבאַלד אָבער אָז עס זיינען פאַרט דאָ כלים אין חכמה – עס איז אַ מציאות פון ביטול – דעריבער איז דאָ אַ קצת שייכות צווישן דעם יו"ד מיט חכמה, וואָס דערפאַר איז דער יו"ד (ניט „רומז“ – מרחוק – נאָר), מרמזות לחכמתו ית"י, מיט אַ צוגערטראָגנקייט, כנ"ל סעיף ז].

און בינה ז"א ומלכות וואָס זיינען אורות המתלבשים בכלים – „נכללות (נרמזות)“ אין די אותיות הו"ה: זיי ווערן נתלבש ונתפס אין די אותיות, ביז זיי ווערן ווי אַ „טייל“ פון זיי („נכללות“).

יא. ע"פ הנ"ל קען מען אויך מסביר זיין וואָס (אויך) ביי בינה ז"א ומלכות זאָגט ער (ניט נאָר דעם „לשון כלל, נכללת“, נאָר) אויך דעם לשון „רמז“ – נאָר ניט (ווי ביי כתר וחכמה) אָז די אותיות הו"ה זיינען מרמז אויף זיי, נאָר אָז זיי ווערן נרמז אין די אותיות:

[לדוגמא: די נקודה פון אות יו"ד איז אַ רמז אויפן ביטול פון ספירת החכמה; און דער קוץ שעל הו"ד, וואָס איז (ניט קיין צורת אות, נאָר) בלויז אַ „רמז בלבד“^{31*}, איז אַ רמז אויף כתר וואָס איז ניט בגדר השגה כלל, און ווערט נתגלה נאָר בדרך „רמז“^{31*}]

אָבער דער אור גופא ווערט ניט (נתלבש ו)נתפס אין דעם ציור האות והקוץ, אָזוי אָז זייער שייכות איז נאָר בדרך רמז³².

יו"ד. דאָס איז אויך דער ביאור אין די דריי חילוקים פון כתר (רצון), חכמה און בינה ז"א מלכות:

31* לקו"ת תצא שם. וראה לעיל הערה 21. 32* ראה לקו"ת ויקרא (ה, ריש ע"ב) דבתגין של ס"ת „נרמז רזין דאורייתא שלא יוכלו להתלבש בדיבור . . כמו לחכימא ברמיזא כו"י. וראה אוה"ת תצא שם (וסד"ה אורח חיים הנ"ל) בנוגע לקוצו של יו"ד, שעפ"ז [שהוא רק כמו ענין לחכימא ברמיזא] מובן זה שיש קס"ד (מנחות לד, סע"א) דקוצו של יו"ד אינו לעיכובא – דלכאורה, מכיון דקוש"י הוא בכתר פשיטא דמעכב יותר – כי מכיון דאינו נתפס באות ממש כמו שאר האותיות רק ע"ד הרמז, אי"כ ס"ד דאינו מעכב*.

(* ויתירה מזו: לדעת אדה"י (ש"ע או"ח סל"ו ס"ב – תמונת אות יו"ד), „הקוץ שעל הו"ד“ – שהוא (דוקא) הרמז על כתר (חז"י, ריש ע"ב) – צ"ל רק לכתחילה, ואינו מעכב (ו,קוצו של יו"ד שבמנחות שם – פירושו קוץ השמאלי, כדעת ר"ת שם (ראה בכ"ז – מאסף לכל המחנות סל"ו שם (צורת אות יו"ד סק"ב), וש"נ)).

ונע"ז צע"ק באוה"ת כו' שם, שמפרש הגמ' במנחות הנ"ל (כשעת הרא"ש ועוד – ראה מאסף לכל המחנות שם, וש"י) לענין קוץ העליון (שרומם לכתר) (וכהובא שם לפניו לשון הזהר הנ"ל „קוצא חד לעילא כתר"א עילאה") – דלא כשיטת אדה"י. ומצינו דוגמתו בכרכ"מ מקומות בדרושי חסידות (וגם בנגלה) שמבארים עדות שלא נפסקה הלכה כמותן (כיון שאלו ואלו דא"ח) – וכמו ברה"ד דשופר של יעל (לקו"ת נצבים מה, טע"א. וראה ש"ע או"ח ר"ס תקפ"ו). וראה לקוטי לוי יצחק אגרות ע' שה.

32* ראה לקו"ת מלות פז, סע"ד. אוה"ת וראר ע' קנ. ובכ"מ.

„כלים“, אין דברים גשמיים – זיינען „תלויים“ אין די כלים פון די ספירות; און כוונת המצוות³⁶, וואָס זיינען ניט פאַרבוּנדן (כ"כ) מיט די דברים גשמיים מיט וועלכע מאַזי מקיים די מצוות³⁷ – זיינען „תלויים“ אין די אורות של הספירות].

יב. ע"פ כהנ"ל וועט אויך ווערן פאַר-שטאַנדיק וואָס בנוגע צו חכמה זאָגט מען (אויך, בכללות) דעם לשון „נכללת ונרמזת“ (כנ"ל סעיף ב):

ווען מ'רעדט וועגן חכמה לגבי בחי' „אנת“ הוא דאפיקת עשר תיקונין כו"ל³⁸, וואָס איז אינגאַנצן העכער פון די ספירות – איז וויבאַלד אַז אויך אין חכמה זיינען דאָ אורות וכלים (ווי אין די אַנדערע ספירות). זאָגט מען דעם לשון „וכל הי' ספירות – אויך חכמה – נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה“³⁹;

משא"כ ווען מ'רעדט וועגן חכמה לגבי די אַנדערע ספירות – איז וויבאַלד אַז די כלי החכמה זיינען בבחי' אור, זאָגט מען אַז די נקודת היוד' איז בלויז „מרמזת לחכמתו ית"ל, כנ"ל בארוכה.

ויומתק יותר ע"פ הידוע אַז אין חכמה זיינען דאָ צוויי מדריגות: א) ווי זי איז מצד עצמה, העכער פון גילוי (בחי' „שכל הנעלם מכל רעיון“⁴⁰), וואָס דאָן

אע"פ אַז דער אור המתלבש באותיות ווערט נצטייר לויט דער תמונת האותיות אין וועלכע זיי ווערן נתלבש כנ"ל, איז דאָ אָבער אַ חילוק צווישן דעם ציור פון די אותיות (כלים) גופא, און דעם ציור שבאור³³:

אין אותיות וכלים, וויבאַלד אַז ענינם איז – „מציאות“, איז דער ציור שבהם אַ טייל פון זייער מציאות גופא; אָבער דער אור, וואָס מצד עצמו איז ער אַ פשוט, ס'איז נאָר וואָס ער איז זיך מתלבש אין אַ כלי – ווערט דער ציור ניט נקנה אין אים בפנימיות (וכידוע³⁴ דער משל אויף דעם פון מים וואָס געפינען זיך אַ קאָליטערע כלי זכוכית, אַז דאָס וואָס די מים זעען זיך כפי גוון הכלי איז דאָס ניט קיין שינוי אין די מים גופא).

און דאָס זיינען די צוויי לשונות „נכללת“ און „נרמזת“: די „כלים“ פון די ספירות ווערן „נכלל“ אין (דעם ציור פון) די אותיות; משא"כ די אורות של הספירות, הגם זיי זיינען דאָ אין די אותיות (וויבאַלד זיי זיינען בהתלבשות אין כלים) – איז עס אָבער נאָר באופן של „רמז“.

[ויש לומר, אַז אויך אין מצוות – וואָס זיי זיינען דאָך „תלוי“ אין שם הוי'³⁵ (עשר ספירות) – זיינען דאָ (דוגמת) די צוויי ענינים: די מעשה המצוות³⁶ וואָס זיינען אָנגעטאָן אין

37 ע"ד הנ"ל בנוגע לאורות, דאף שמתלבשים בכלים, אינם בהם בחי' תפיסתא ממש.

38 „פתיח אליהו“ (תקו"ז בהקדמה – יז, א), שהובא באגה"ת כאן (צד, סע"א).

39 להעיר, שלא כתב שנכללו ונרמזו באותיות של שם הוי', כי אם (רק) „בשם הוי' ב"ה“. וי"ל, שבזה מרמז, שכללות העי"ס דאצילות – ששם מאיר בחי' חכמה (נסמך לעיל הערה 18) – הן (בכללות) למעלה ממצייאות אותיות, כמו שספירת החכמה היא למעלה (ממצייאות) כלים.

40 ראה לעיל הערה 21.

33 ראה בארוכה בכ"ז – ס' הערכים חב"ד (כרך ד') ע' אורות דספירות – „פשיטותם“ ו„צירום“ סעיף ד', וש"נ.

34 פרדס ש"ד פ"ד. וראה ס' הערכים שם סק"ב, וש"נ.

35 לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ.

36 ראה תניא פל"ח (ג, א), דמעשה המצות וכוונת המצות הן דוגמת גוף ונשמה.

טער⁴² „בחי' שכל הנעלם" – זאָגט ער נאָר „מרמזות לחכמתו ית"⁴³.

(משיחות ש"פ חו"ב תשכ"ט
וש"פ נצביס-וילך תשל')

איז זי העכער פון התלבשות, בדומה צו כתר⁴⁰. ב) ווי זי שטייט שוין אין אַ תנועה פון גילוי, וואָס דאָן איז זי בגדר התלב-שות ווי שאר הי' ספירות.

איז דעריבער, בשעת דער אַלטער רבי רעדט וועגן י' ספירות, רעדט ער וועגן חכמה ווי זי איז בגדר התלבשות, און דערפאַר זאָגט ער „וכל הי' ספירות (אויך חכמה) נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה"; ווען ער רעדט אָבער וועגן חכמה מצד עצמה, און וויל אַרויסברענגען ווי חכמה איז „בבחי' העלם והסתר"⁴¹ – וואָס דוגמתה בנפש איז (ווי ער זאָגט וויי-

(42) בהפרק (צה, א).

(43) ויש לומר, שבזה שמרמז לב' הבחי' בחכמה, מוסיף ביאור איך רצון העליון מנקה הפגמים שבאותיות – אף שהוא עצמו „למעלה מעלה . . מאותיות שם הוי'" (ונרמז רק בקוצו של יו"ד) – כי המשכת אוא"ס ב"ה שלמעלה מאצילות בעולם האצילות היא ע"י התלבשות בחכמה* (תניא פל"ה בהגהה), וממוצע דחכ' הוא מצד ב' הבחי' שבה והרי חכמה היא אות יו"ד.

(* להעיר מאוה"ת שופטים (שננתק לעיל הערה 20), שהסליחה נמשכת ממוחזין דאבא.

(41) לשון אגה"ת כאן.

